

۲۳۶۹

دانشگاه ملی ایران

دانشکده حقوق

دوره فوق لیسانس مشاوران اداری

روشهای مختلف بیمه اتکائی

پایان نامه تحصیلی به راهنمائی

استاد عالیقدر جناب آقای دکتر فرهنگ مهر

تهیه و تنظیم از: سید مصطفی شهیدی

سال تحصیلی ۱۳۴۷-۱۳۴۸

۲۳۶۹

پیش گفتار

۲۳۶۹

پیش‌گفتار

بیمه پدید آمده مهمی است که نقش بسیار حساسی را در پیشرفت اقتصادی کشورها
دارد است و متأسفانه آنطور که باید و شاید در ایران شناخته نشده است و با نقش
مهمی که موسسات بیمه در عرضه خدمات بیمه و پیشرفت تجارت و توسعه معاملات •
ایجاد پس‌انداز ، حفظ سرمایه های ملی و استقرار تأمین های اجتماعی ایضا
می نمایند ، ناگفته نماند که بهر روی از روشهایی هستند که در صورت بروز خسارت هنگفت
و وقوع خطرات بزرگ از بین نرفته و نگذارند سرمایه های ملی از بین برود این روشها ،
روشهای بیمه اتکالی است که موضوع باهمان نام اینجانب میباشد •

بطور کلی بیمه ها را میتوان بدو بخش تقسیم نمود : ۱- بیمه های اجتماعی آسبیمه های خصوصی
در کشور ما که تحت رهبری شاهنشاه آریامهر انقلاب عظیمی در کلیه شئون مملکت
آغاز گردیده است و هر روزه سخن میشود فدیمهای بزرگی در راه پیشرفت کشور و توسعه
معادل کشاورزی ، صنعت و خدمات اجتماعی و بازرگانی برداشته شود •

اجتماع مترقی ایران لازم خواهد داشت که بیمه های
اجتماعی در هر قسمتی و به هر طبقه ای سرایت کند و
هر فرد ایرانی که بدینا می آید تا آن روز که چشم از این
دنیا برمی بندد بیک طوری خود را در تحت سایه
و حمایت بیمه های اجتماعی محفوظ بداند •

۳۶۸
۲۷
۱۳۴۷-۴۸

بیمه های امراض ، اتفاقات ، تصادفات و بیمه های

سالخوردگی باید توسعه یابد .

فرمایشات شاهنشاه آریامهر که نمونه ای از آن در فوق اشاره شد همین تاکید و اهمیت است که شخص ایشان به مسئله بیمه ها دارند و در فرمایشات دیگر معظم نمونه های تاکید زیادی بر پیشرفت بیمه در ایران و توجه به رفاه قاطبه اهالی مملکت مهتسوان یافت .

توجه بیشتر به بیمه ها مستلزم تالیف و تصنیف در امور مختلف اجتماعی و رشته های (که بطور مستقیم یا غیرمستقیم با آن ارتباط می یابند) است و این جهت روشهای بیمه اتکالی که از وسائل حمایت شرکتهای بیمه در ارائه خدمات بیمه های آنها با افراد است موضوع تجزیه و تحلیل این رساله است .

نگارنده تهیه این رساله را گامی در راه پیشرفت بیمه تلقی مینماید و امیدوار است بیماری خداوند متعال بتواند با بررسی و تحلیل هرچه بیشتر رساله مزبور از جهت ماهیت ، مطلب و کیفیت در آینده توسعه داده و بصورت کتابی دردسترس علاقمندان رشته بیمه قرار دهد . باید تذکر داد که خوشبختانه در این رشته تالیفات با ارزش دیگری نیز وجود دارد که نمونه ای از آن سخنرانی جناب آقای دکتر فرهنگ مهر بیرامون " وضع حاضر و ظرفیت بازار بیمه اتکالی جهان و مشکلات بیمه های اتکالی ممالک در حال توسعه " تهران ۱۹۶۹ است .

علیرغم آنکه استاد عالیقدر جناب آقای دکتر فرهنگ مهر گرفتارنهای زیادی

دارند نویسنده از مشارالیه که قبول زحمت فرموده و این پایان نامه را راهنمایی

نمودند بی نهایت سپاسگزار است همچنین از زحمات و همکاری صمیمانه جناب آقای دکتر غلامحسین جباری که از مدیران مطلع و روشنفکر و با سابقه شرکت سهامی بیمه ایران بوده و دارای تالیفات علمی در زمینه بیمه نیز میباشند و از هیچگونه کمک در تنظیم این رساله مضایقه نفرمودند تشکر نموده و امیدوار است با عنایت و توجهات خاصه مقامات موثر توجهات گسترش سریع بیمه در ایران فراهم گردد تا بیماری خداوند روزی فرارسد که حق بیمه ناشی از عملیات شرکتهای بیمه چنان در تولید ناخالص ملی ایران موثر گردد که چون کشورهای پیشرفته منبع مهم عرضه و جو به بازار سرمایه و تشکیل سرمایه و رشد اقتصادی هرچه بیشتر ملکت گردد.

سید مصطفی شهباسدی

فهرست مندرجات

—————

- ۱ - تاریخچه بیمه اتکالی و حلل پیدایش آن ۱
۲ - تعریف بیمه اتکالی ۶

قسمت اول

- ۱ - روشهای بیمه اتکالی ۱۱
بیمه اتکالی اختیاری ۱۱
مزایا و معایب بیمه اتکالی اختیاری ۱۲
بیمه اتکالی اجباری ۱۳
بیمه اتکالی قراردادی ۱۴
۲ - قراردادهای اتکالی (از نظر فنی) ۱۷
قرارداد مشارکت ۱۷
قرارداد مازاد سرمایه یا مازاد خطر ۲۱
قرارداد مختلط ۲۵
قرارداد مازاد خسارت ۲۸
قرارداد مازاد زیان سالانه ۳۳
حلل عدم توسعه قراردادهای مازاد خسارت و مازاد زیان^{سالانه} ۳۷
قرارداد مازاد تعداد خسارت ۳۹
قرارداد حق بیمه خطر (بیمه عمر) ۴۰
اتحاد بیمه ای پایبول یا صندوق مشترك ۴۲
قراردادهای ترکیبی ۴۴

قسمت دوم

- ۱ - روشهای بیمه اتکالی برای رشته های مختلف بیمه ۴۷
بیمه اتکالی آتش سوزی ۴۷

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۵۲	۲- بیمه اتکالی دریائی
۵۷	۳- بیمه اتکالی حوادث
۶۵	۴- بیمه اتکالی عمر
۶۷	۵- شرایط اساسی موافقتنامه های بیمه اتکالی قراردادی
۶۷	نمونه يك موافقتنامه بیمه اتکالی قرارداد مازاد سرمایه

قسمت سوم

۸۲	اتحاد های بیمه ای سازمان همکاری عمران منطقه ای
۸۲	۱- مقدمه
۸۶	۲- ترجمه اساسنامه بیمه اتکالی حوادث اتومبیل
۹۶	۳- قرارداد واگذاری مجدد بیمه های بازرسی دریائی

قسمت چهارم

۱۰۴	۱- بیمه اتکالی اجباری دریایان
۱۰۹	۲- بیمه مرکزی ایران و بیمه گری

قسمت پنجم

۱۱۳	بررسی عملیات اتکالی دریایان جداول ضمیمه فهرست منابع و مآخذ
-----	--

تاریخچه بیمه اتکالی و حل بیدایش آن

مدارك ناچیز موجود اطلاعات بسیار کمی در مورد تکوین تاریخ بیمه اتکالی در اختیار ما میگذارد . اما مشکل نیست فرض کنیم که بیمه اتکالی تقریباً به همان قدمت بیمه است . بیمه اتکالی در حقیقت چیزی جز یک بیمه مجدد نیست که در ایران بیمه اتکالی معروف شده است که در صورت لزوم میتوان آنرا بصورت یک معامله بیمه اولیه درآورد .

ما اکنون تا سال ۱۶۶۶ بعد از میلاد و آتش سوزی بزرگ لندن بحسب سبب میگردیم . این فاجعه علاوه بر آن که یک عامل مهم در پیشبرد بیمه آتش سوزی بود بعضی نیز در لباس مدل بشمار آمد .

طی ۷۰۰ سال قبل از این واقعه شرایط زندگی بدوی باعث حداقل بیست نوع بیماری امیدی شده بود و همچنین سبب شده بود تا در میان ناپسا مانی های دیگر آب آشامیدنی از مجراهای سر باز فاضل آب آلوده شود . این آتش سوزی در حدود ۱۴ هزار خانه را ویران و ۲۰۰ هزار نفر را بی خانمان کرد اما در همین حال موجب از بین رفتن کتابات و آبهای آلوده گردید . بحسب خسارات مالی فراوان احساس شد که بیمه آتش سوزی پیش از آنچه وجود داشت نیاز هست . در نتیجه این امر طبق قانون عرضه و تقاضا شرکتهایی بوجود آمدند تا این احتیاج را برآورند . اما بزودی معلوم شد که این شرکتهای بیشتر برای سفته بازی و معاملات مالی دیگر تشکیل

شده اند تا برای خدمات عام المنفعه بفتح بیمه گذار . طی این جریان کار بهجائی رسید که مفهوم بیمه اتکالی خود بخود آشکار گشت . بیمه گرانی اولیه قادر نبودند پیش از مقدار خیلی محدودی از هر خطر را تعهد کنند و بدین علت بیمه گذارها عامل او مجبور بودند از يك موسسه به موسسه دیگر بروند تا مبلغ مورد نیاز بیمه را تامین کنند . در این جریان نقاط ضعف اصولی وجود داشت که بر تمام کسانی که در آن سهیم بودند آشکار بود و سرانجام سبب شد تا بعنوان راه حل بیمه اتکالی را قبول کردند . معاملات بسیاری از این قبیل بین شرکتهای مختلف بیمه انجام شد اما در واقع در سال ۱۸۵۲ بود که اولین شرکت بیمه اتکالی مستقل بوجود آمد بنام شرکت بیمه اتکالی کلن^(۱) تا ما زاد خطر يك شرکت آلمانی را که تا آن زمان در نقاط دیگر اروپا تشکیل شده بود بیمه اتکالی نماید .

جای شگفتی است که قدیمی ترین شرح معتبر از يك بیمه اتکالی آتش سوزی

به ایالات متحده آمریکای شمالی تعلق دارد زیر در اوت ۱۸۱۲ -

Eagle Fire Company of New York کلیه ریسکهای معسوق

Union Insurance رادرفال حق بیمه معینی بعهده گرفت^(۲)

1 - Kölnische Ruckversicherungs Gesellschaft

2 - Fundamentals of Re. در کتاب Edgar C. Werner

در حالیکه این یک بیمه اتکالی بدان نحوکه امروزه عمل میشود نبود معینا اصل مستقر
چنان بود که نتایج مطلوب بدست آمد .

بیمه اتکالی بشکل صحیح و امروز آن از آغاز قرن نوزدهم پیدا شد و تدریجاً توأم با
توسعه بیمه پیشرفت نمود و شرکتها با واگذاری نسبی از بیمه های خود به شرکتهای طرف
مقابل و بالعکس یعنی با انجام دادن بیمه اتکالی متقابل بصورت اختیاری خطرات را
بین خود سرشکن میکردند . لیکن از اواسط قرن نوزدهم بعلمت پیشرفت صنعت و
تکنیک . بیمه نیز به پیشرفتهای قابل توجهی نائل گشت و بیمه اتکالی قراردادی بوجود
آمد . چه بیمه اتکالی اختیاری نمیتوانست نیازهای شرکتهای بیمه را مرتفع سازد .
کم کم بیمه از جنبه محلی و ملی بصورت بین المللی درآمد زیرا خطرات حاصله بقسدری
سنگین بود که از عهده موسسات بیمه داخلی خارج بود . موسسات بیمه ای اتکالی حتی
بصورت تخصصی بوجود آمد .

باتوجه بوجود خسارتهای بزرگ که بچند نمونه از آنها در بالا اشاره میشود ملاحظه
میشود بدون بیمه های اتکالی امکان فعالیت برای شرکتهای بیمه بسیار محدود بود و باز
عهده پرداخت خسارات بزرگ برنمیآیند در صورتیکه بیمه اتکالی این مزیت را دارد که
در صورت بروز خسارت ولو هرچه خسارت فوق العاده و عظیم باشد این خطرات بیمه
شرکتهای بیمه اتکالی سرشکن شده و با توزیع بین المللی خطر و با مراعات اصول فنی در
نگهداری ذخایر معمول تحمل پرداخت خسارات بزرگ آسان میگردد .

در ۳۰ سپتامبر ۱۹۹۱ یکی از موسسات چوب پری کشور فنلاند طعمه حریق شد
 فرات برداختی شرکت‌های بیمه به ۶۴۲ میلیون مارک فنلاند (معادل تقریباً / ۱۲
 میلیون فرانک سوئیس) بالغ گردید. از این مبلغ ۳۴۲ میلیون مارک یعنی بیشتر از
 ۵۰ درصد آن را طبق قرارداد‌های بیمه اتکالی شرکت‌های بیمه انگلیس ولویندز
 پرداختند.

در ۲۳ ماه مه ۱۹۵۰ باریدن تگرگ در سوئیس خساراتی بالغ بر ۶ / ۵ میلیون
 فرانک سوئیس برای شرکت بیمه تگرگ سوئیس^(۱) وارد آورد و تا آخر همین سال این شرکت
 مبلغی قریب ۱۱ میلیون فرانک سوئیس بابت خسارات ناشی از تگرگ پرداخت که از این
 مبلغ پیش‌ازده میلیون فرانک از این خسارات را شرکت‌های بیمه اتکالی پرداختند.

در ۲۵ نوامبر ۱۹۵۰ توفان سهمگینی در نواحی شرق ایالات متحده امریکای
 شمالی براه افتاد که خسارات وارده بالغ بر ۱۵۰ تا ۲۵۰ میلیون دلار بود که بین تعداد
 زیادی از شرکت‌های بیمه تقسیم گردید و بدون وجود بیمه اتکالی کلیه این خسارات را
 می‌بایستی شرکت‌های بیمه امریکائی بپردازند.

در ۱۹۲۰ چریک‌های فلسطین چهار هواپیما یکی بوئینگ ۲۴۷ معروف به
 "بومبوجت" متعلق به شرکت هواپیمائی بان امریکن و دیگری هواپیمای ۲۰۷ متعلق
 به شرکت DCA, TWA متعلق به سوئیس‌ائرو VC 10 متعلق به شرکت

•

هواپیمائی B.O.A.C در مقابل "خطر بودن" بیمه شده بود منجر
نمودند و این عمل خسارتی معادل ۲۲۰ میلیون تومان برای بیمه گران لندون
بهار آورد (۱)

تعریف بیمه اتکالی

برای آنکه بهتر بتوان بیمه اتکالی را تعریف کرد شرایطی را که در موفع بیمه کردن

"خطر" بیمه گر در نظر میگیرد توضیح میدهد و سپس تعاریف مختلفی که از بیمه

اتکالی شده است مبردازد .

بطور کلی برای آنکه بیمه گری بتواند خطری را بیمه کند باید در آن خطر سه شرط وجود

داشته باشد .

۱- تعدد خطرات

از نوع خطر باید بتعداد زیاد موجود باشد و به بیمه گر برای بیمه شدن عرضه

شده باشد تا بیمه گر بتواند در وظیفه را که عبارت از تهیه آمار جهت تعیین حق بیمه و

همچنین دریافت حق بیمه از بیمه گذار و پرداخت قسمتی از آن به خسارت دیدگان است

انجام دهد ، بنابراین بیمه خطراتی که بندرت اتفاق میافتد مانند سقوط سنگهای

آسمانی بعلت فقدان آمار امکان پذیر نیست .

۲- مشابه بودن خطرات بیمه شده

خطرهایی متعدد موجود باید از لحاظ نوع و اهمیت مشابه باشند . در غیر این صورت

از خطرهایی مشابه تعداد کافی موجود نخواهد بود .

۳- پراکنده بودن خطرات بیمه شده

در صورتیکه خطرات بیمه شده پراکنده نباشند در صورت وقوع حادثه ، بیمه گر

وظیفه اصلی خود را که دریافت حق بیمه از کلیه بیمه گذاران و پرداخت خسارات واردماز

این محل به بیمه گذاران زیان دیده است نمیتواند انجام دهد . فی المثل شرکت بیمه ای نمیتواند تعالیت خود را محدود به ناحیه ای از زمین که در معرض زلزله قرار دارد بنماید و خطرات حاصله از زلزله را فقط در این ناحیه بیمه نماید . بدیهی است در صورت وقوع حادثه پرداخت کلیه خسارات از محل حق بیمه های اصولی امکان پذیر نیست .

باتوجه به سه شرط فوق هر بیمه گر تعدادی از خطرات را بیمه میکند که با قدرت و توانائی مالی او تناسبی داشته باشد . بنابراین بیمه خطرات بزرگ چه میشود ؟ برای حل این مشکل بیمه گذار مجبور است برای بیمه نمودن فی المثل کارخانه خود که ارزش آن زیاد است چندین بیمه گر مراجعه نماید و هر یک از بیمه گران متناسب با توانائی مالی خود در آن بیمه شریک شوند . باین ترتیب بوده که بیمه مشترك بوجود آمد .

بیمه مشترك عبارت از این است که عده ای بیمه گردون آنکه مسئولیت تضامنی داشته باشند هر یک سهمی از يك خطر را قبول کنند ^(۱)

همانطور که ملاحظه میشود هر بیمه گذار مجبور است برای بیمه نمودن خطر بزرگ چندین بیمه گر مراجعه نماید و بیمه گران هر یک نسبت به توانائی خود در آن خطر شرکت نمایند . در صورتیکه در جریان تکمیل بیمه گر اگر بیمه گذار دچار زیان و خسارت گردد آن نسبت از سرمایه که هنوز بیمه نشده است از بین خواهد رفت . برای رفع این

(۱) Co-assurance.

(۲) دکتر جباری در کتاب موسسات بیمه ص ۱۲۲